Яворівський
національний природний парк

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України

Природно-заповідний фонд України

СУЧАСНИЙ СТАН ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИРОДНОГО РІЗНОМАНІТТЯ ТА СТАЛОГО ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЙ

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-й річниці створення Яворівського національного природного парку

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України
Львівська обласна державна адміністрація
Львівська обласна рада
Департамент екології та природних ресурсів Львівської ОДА
Яворівська районна державна адміністрація
Яворівська районна рада
Івано-Франківська селищна рада
Біосферний резерват «Розточчя»
Яворівський національний природний парк

СУЧАСНИЙ СТАН ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИРОДНОГО РІЗНОМАНІТТЯ ТА СТАЛОГО ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЙ

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої 25-річчю створення
Яворівського національного природного парку

смт Івано-Франкове
2023 р.

УДК 502.4

Сучасний стан збереження природного різноманіття та сталого використання ресурсів природно-заповідних територій. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю створення Яворівського національного природного парку. Смт Івано-Франкове, Яворівський національний природний парк. 2023. 339 с.

У збірнику матеріалів конференції представлені роботи, які висвітлюють теоретичні, методологічні та практичні аспекти розвитку заповідної справи, моніторингу біологічного та ландшафтного різноманіття, актуальні питання охорони природи, екологічної освіти, рекреації та туризму на природоохоронних територіях.

Матеріали сприятимуть обміну досвідом науковців, фахівців заповідної справи та намітять конкретні плани дій наукових установ, органів влади, громадських організацій щодо подальшого розвитку природно-заповідного фонду України.

Рекомендується для науковців та фахівців з охорони навколишнього природного середовища, заповідної справи, екологічної освіти, рекреації та туризму, працівників органів влади, студентів та широкого кола громадськості.

Затверджено до друку Науково-технічною радою
Яворівського національного природного парку
(протокол № 1 від 07. 2023 р.)

Відповідальні упорядники:
Любинець І.П., Годованець О.Б.

Матеріали друкуються у авторській редакції, відповідальність за їх зміст несуть автори.

ISBN 978-617-7227-85-3

© Яворівський національний природний парк, 2023
© Автори статей, 2023

УДК [582.32:581.526.32] (477:292.452)

МОХОПОДІБНІ ОЗЕРА «ЖУРАВЛИНЕ» (НПП «СКОЛІВСЬКІ БЕСКИДИ», УКРАЇНСЬКІ КАРПАТИ)

Притула С.В., аспірант, Драч Ю.А., асистент, Мамчур З.І., к.б.н., доцент

Львівський національній університет імені Івана Франка, кафедра екології, м. Львів

Prytula S.V., Drach Yu.A., Mamchur Z.I. Bryophytes of «Zhuravlyne» lake (NNP «Skolivski Beskydy» Ukrainian Carpathians). The species composition of bryophytes of the "Zhuravlyne" swamp area was studied, 18 species of bryophytes from 13 genera, 12 families of 2 divisions were identified. For the first time, the presence of Sphagnum species was indicated: *Sphagnum flexuosum, S. palustre, S. squarrosum* and *S. girgensohnii*. Among the heliomorphs of the bryoflora, subheliophytes predominate, and the spectrum of hydromorphs is characterized by the predominance of hygrophytes. According to soil pH - acidophiles.

Key word: bryophytes, sphagnum moss, bog, NNP «Skolivski Beskydy».

Болото «Журавлине» («Мертве озеро») знаходиться в однойменному урочищі на правобережжі потоку Кам’янка на висоті 567 м н.р.м. у зоні регульованої рекреації НПП «Сколівські Бескиди» (кв. 3 Сколівського л-ва) площею близько 0,7 га. Саме тут проходять «500 Туристичний шлях «Долиною річки Кам’янка», та «5041 Туристичний шлях «Павлів потік – водоспад Кам’янка» [3; 11].

Для болота властиве пригнічене смерекове рідколісся і панування у трав’яному покриві судинних рослин *Eriophorum vaginatum* L. та *Oxycoccus palustris* Pers. У науковій літературі описано видовий склад судинних рослин і рослинність цього болота, натомість про

мохоподібні відомостей нема, лише зазначено, що в моховому ярусі панують *Sphagnum magellanicum* Brid., *S. capillifolium* (Ehrh.) Broth. з домішкою *Polytrichum juniperinum* Brid. [1-2].

Щодо видового складу флори судинних рослин болота, вчені подають 31 вид судинних рослин 18 родин і 26 родів. Рослинні угруповання дослідженого верхового болота належать до асоціацій Sphagnetum magellanici (Malc. 1929) Kastner et Flossner 1933 союзу Sphagnion magellanici Kastner et Flossner 1933 em. Dierss. 1975). Домінування цього виду характерне для боліт, що вступили в оліготрофну стадію розвитку [5].

Останніми роками спостерігається заростання торфовища, під впливом сфагнових мохів, осок та іншої рослинності на озері формується сплавина, яка є початковим етапом утворення верхового болота. Як зазначено у попередніх дослідженнях– трав'яний покрив цієї території є сильно знищеним і становить тільки 40% від загальної площі ділянки, рослини характеризуються повільним ростом і малими розмірами, в основному вони не дають насіння. Деревостан є пошкодженим, гілки кущів поламаними [4].

Дослідження видового складу мохоподібних проводили у червні 2023 року. Латинські назви таксонів наведено за N. G. Hodgetts, 2018 [9]. Екологічні групи та життєві форми за M. O. Hill [8] та H. Ellenberg [6].

У результаті дослідження на території озера «Журавлине» (НПП Сколівські Бескиди) було виявлено 18 видів мохоподібних з 13 родів, 12 родин 2 відділів (Bryophyta – 15 видів і Marchantiophyta – 3 види).

Важливим аспектом дослідження було встановити видовий склад мохоподібних, насамперед сфагнів, оскільки за покриттям вони займають панівне положення серед флори озера Журавлине і беруть участь у заболочені та

торфоутворенні. У роботі Д. Воронцова [1] для території озера зазначено два види сфагнових мохів – *Sphagnum magelanicum* та *S. capillifolium*. Проте, згідно з працею Hassel (Hassel K., 2019) усі зразки *S. magelanicum* на території Європи (в тому числі і України) відносять до видів *S. medium* Limpr. або *S. divinum* Flatberg & Hassel., останній з яких, на нашу думку, і був знайдений на території озера «Журавлине». Також нам вдалось ідентифікувати ще чотири представники цього роду – *S. flexuosum* Dozy et Molk, *S. palustre* L., *S. squarrosum* Crome. і *S. girgensohnii* Russow.

На прибережній території озера «Журавлине» ми виявили такі види мохоподібних з відділу Bryophyta: *Aulacomnium palustre* (Hedw.) Schwägr., *Calliergonella cuspidata* (Hedw.) Loeske, *Dicranum scoparium* Hedw., *Eurhynchium angustirete* (Broth.) T. Kop., *Hylocomiadelphus triquetrus* (Hedw.) Ochyra & Stebel, *Fontinalis antipyretica* Hedw., *Plagiomnium affine* (Bland. ex Funck) T. Kop., *Polytrichum commune* Hedw. *Rhytidiadelphus squarrosus* (Hedw.) Warnst., та з Marchantiophyta: *Bazzania trilobata* (L.) Gray, *Lophocolea heterophylla* (Schrad.) Dumort., *Blepharostoma trichophyllum* (L.) Dumort.

Висока кислотність субстрату сприяє поселенню видів сфагнових мохів, це види *Sphagnum flexuosum, S. divinum, S. palustre, S. squarrosum, S. capillifolium* та *S. girgensohnii,* що обумовлено їх анатомо-фізіологічними особливостями. Також такі умови росту притаманні для видів *Aulacomnium palustre, Bazzania trilobata, Blepharostoma trichophyllum, Dicranum scoparium, Polytrichum commune.*

За відношенням до світла більшість виявлених видів переважно обирають помірно освітлені місця росту – субгеліофіти (8 видів) та гемісціофіти (6 видів). Толерантними до освітлення є три види – ультрагеліофіти (1 вид) та геліофіти (2 види). Лише один вид є сціофітом

(*Blepharostoma trichophyllum*).

Серед гідроморф більше, ніж половина видів ростуть у сильно вологих місцях або повністю занурені у воду – гігрофіти (8 видів), гігромезофіти (3 види) та один вид– гідрофіт (*Fontinalis antipyretica*). Помірно зволожені місця росту обирають п'ять видів, які є мезофітами. Лише один *Dicranum scoparium* – ксеромезофіт. За ценотичним складом переважають болотні та водно-болотні види: *Aulacomnium palustre, Polytrichum commune, Sphagnum flexuosum, S. divinum, S. palustre, S. squarrosum, S. capillifolium, S. girgensohnii, Fontinalis antipyretica і Calliergonella cuspidata.* На межі лісу та болота трапляються лісові види, а саме *Dicranum scoparium, Bazzania trilobata, Hylocomiadelphus triquetrus, Rhytidiadelphus squarrosus* та *Lophocolea heterophylla*.

Видам мохоподібних озера «Журавлине» переважно притаманні такі життєві форми як дернина (8 видів) та плетиво (5 видів). Килим плоский характерний для двох видів.

Мохоподібні як важлива складова біорізноманіття гідроекосистем і торфовищ потребують детальніших досліджень. Вивчення їх видового складу, екологічних характеристик і ценотичної приналежності є важливими для розуміння процесів, які відбуваються з природними екосистемами унаслідок глобальних змін клімату та зростання антропогенного пресу.

1. Воронцов Д., Пука Є., Козловський В. Рослинний покрив оліготрофного пухівково-сфагнового болота «Журавлине» (НПП «Сколівські Бескиди») // Вісник Львівського університету. Серія біологічна. 2004. Вип. 37. С. 114–124.
2. Воронцов Д.П., Якушенко Д.М. Сколівські Бескиди // Фіторізноманіття національних природних парків України / Під заг. ред. Т.Л. Андрієнко та В.А. Онищенка. Київ: Наук. світ, 2003. С. 76–83.

3. Воронцов Д. П. Пропозиції до розширення території НПП «Сколівські Бескиди» // Proc. of the State Nat. Hist. Museum. Lviv. 18. 2003. С. 159–166.

4. Кепеняк Н. М. Гідрологічна мережа національного природного парку «Сколівські Бескиди» та її використання в рекреації / Н. М. Кепеняк // Людина та довкілля. Проблеми неоекології. 2013. № 3–4. С.128–136.

5. Соломаха В.А. Національний природний парк «Сколівські Бескиди». Рослинний світ / В.А. Соломаха, Д.М. Якушенко, В.О. Крамарець та ін. К. : Вид-во "Либідь", 2004. 240 с.

6. Ellenberg H., Leuschner C. Zeigerwerte der Pflanzen Mitteleuropas in: Vegetation Mitteleuropas mit den Alpen: in ökologischer, dynamischer und historischer Sicht. Utb. 2010. 110 p.

7. Hassel K., Kyrkjeeide M.O., Yousefi N., Prestø T., Stenøien H.K., Shaw J.A., Flatberg K.I. *Sphagnum divinum* (sp. nov.) and *S. medium* Limpr. and their relationship to S. magellanicum Brid. Journal of Bryology. 2018. 40:197–222.

8. Hill M.O., Preston C.D., Bosanquet S.D.S., Roy D.B. BRYOATT: Attributes of British and Irish mosses, liverworts, and hornworts – NFRC Centre for Ecology and Hydrology and Countryside Council for Wales, Saxon Print Group, Norwich. 2007. 88 p.

9. Hodgetts N. G., Söderström L., Blockeel T. L., Caspari S., Ignatov M. S., Konstantinova N. A., Lockhart N., Papp B., Schröck C., Sim-Sim M., Bell D., Bell N. E., Blom H. H., Bruggeman-Nannenga M. A., Brugués M., Enroth J., Flatberg K. I., Garilleti R., Hedenäs L., Holyoak D. T., Hugonnot V., Kariyawasam I., Köckinger H., Kučera J., Lara F., Porley R. D. An annotated checklist of bryophytes of Europe, Macaronesia and Cyprus // Journal of Bryology. 2020. 42:1, 1-116, DOI: 10.1080/03736687.2019.1694329

10. https://skole.org.ua/gidrologia.html

11. https://skolebeskydy-park.in.ua